

Ir tautose nuolatai kila pažangos galibė. Toji nori viršū gauti ant to, kas pasilieka atgal. Todėl iškilusioji tauta skriaudžia kitą. Kartais berods atsitinka ir kitaip. Vienok tai vėksta tik laikiniai. Ir be abejonės bus skriaudiantioji tauta nors viename labai reikalingame dalyke toliau pažengusi. Ir skriaudiamoji turi ją tame kuo-veikiau panokti.

Prigimtoji kalba ir paties žmogaus kilimas Žmogaus prigimtį galima vadinti jo apsireiškimu. Bet reikia tai gerai išmaniti. Žmogaus prigimtis, ypatiai jo kraujas, išrodo, kurioj vietoj pažangos tūko žmogus stovi. Toliau iš kraujo matyti, kokiai tautai žmogus pažangos išstatymo yra priskaitėtas kilimui. Pagaliau prigimtis dera nuolatiniam jo gyvenimui. Ji tam yra prietaisas ir neišvengiama sąlyga. Ir menkiausias žmogaus apsireiškimas tėra galimas per prigimtį.

Turėdamas prigimtį, žmogus gali visokiu būdu pasidarinti žinomą: ką ir kaip jis jautia, žino, nori. Bet viskas išeis tik taip aiškiai ir taip galingai, kaip kokia bus jo prigimtis ir kaip gerai jis ją valdys. Visumet prigimtis kartu apsireiškia su žmogaus asmenibe.

Toliau atgal mātėme, kad kiekvienu veikimu, kurs tarnauja geismui, ir žmogaus mintis pasirodo. Bet, pastebėkime, ne ji tik viena. Vėriausiai pats geidulis. Vienok mintis ir gali sau viena gyventi ir apsireikšti. Tam yra pažangos išaugintas ypatingas dalykas. Tai kalba. Ja apsireiškia žmogaus sąmonė, aiškiau sākant: tarsi išikūnija sąmonėj gyvenantios mintis.

.....

Bet kaip kiekvienām veikimui, taip ir kalbant prigimtis bus labai svarbi. Gana dažnai tikima kalbā esant priemone, kuriū viena arba antra gālīma pasinaudoti kaip mēgsta. Tik reikia jos išsmokti. Aišku, kad tai īra apsirīkimas. Kalbēti tēra gālīma, kad mintiū īra. Bet tai tik viena svarbiausiūjū sālīgū. Kita īra kūno prietaisai kalbēti. Tie turi būti kalbējimui auginti ir prātinti.

Kalba berods pareina iš sāmōnēs, bet ji kūno kuriama, ikūnījama. Koks īra kūnas, tokie īra ir kalbos garsai - garseliai. Ira visai atvirai zinoma, kad vieno žmogaus kūnas, sakīsime jo liežuvis, visai negālī gaminti garsus, kuriuos kitas lengvai išitaria. Tame pasirodo kraujo ir tautū skirtumai. Labai daug kūno miklinimo reikia, kol žmogus vienos tautos neišmoks tarti svetimōj kalboj kaip tos kalbos žmonēs. Vaikū panašumas ī tēvus aiškiai parodo, kokiai kalbai jū prigimtis gīvenimo īstātīmū parinkta.

Todēl bus visumet taip: koks kraujas, tokia ir kalba. Kalba īra augusi kartu su krauju per tūkstantius metū. Tos priezasties dēl tokia kalba vadinama prigimta kalba. Kaip kraujas taip ir ji augo arba nīko. Kaip jisai īvairiāvo āmziū bēgīje, taip ir ji. Kaip jis īra auges pažangos īstātīmu, taip ir ji. Abu šis īstātīmas augino jām tarnauti. Abu turi gelbēti žmogaus uždavinīui spresti.

Ir kuometu tik žmogus apreikš savo mintis, visumet jis tai tegalēs darīti, kaip jo prigimtis tai užleis. O ji todēl tām tarsi siūlo savo kalbā. Tā kalbā, kuri tuo patiu laiku, kaip tautos kraujas, augo.

Prigimtâ kalbâ skirti nuo kraujo îra todêl nusizengimas prieš gîvenimo îstâtîmus. Ir tai zinodami arba nors numanîdami visi didieji augintojai visuomet liepê žmogû auginti pirmiau prigimtoj kalboj.

Berods, ir prigimtâ kalbâ reikia išmokti. Bet reikia išmokti ir — gîventi. Kurs to neišmoksta, žûva. Tik viskas tarpsta lengviau ir geriau, kas laikosi gîvenimo îstâtîmais. O kad žmogus jau užgimê su îpatinga prigimtimi, jis ja ir turêtû naudoties. Ji jâm pažangos îstâtimo tâm duota.

Tâ gîvenimo îstâtimû reikalâvimâ suprâte arba nors išmâne, gâlime mêginti išmaniti, koks svarbus dalikas žmogaus kilimui îra kalba. Ji gâli bûti vadinama mânimo îsikûnijimu. Mânimas gâivina omînên atplaukusias mintis. O tos gamina Siame pasaulije žodius ir sâkinius. Taip mintis kalbâ kuria.

Bet antraip žodis augina vël ir minti. Kuomet mintis nori apsireikšti, ji labai aiškêt ir stiprêti turi. Siaip ji nepasieka žodio. Kalba tiesiog privertia minti pasidariti aiškia, gîva. Žmogaus mintiû gîvenimas pasidâro kalbos veikimu daug skaidresniu.

Toliau kiekvienas išgirstas žodis râgina žmogû ieškoti tos minties, iš kurios jis gimê. Sâkoma berods, žmogus nori pažinti dalikâ, kuri žodis paženklinâ. Vienok îstikrûjû žodis neužvaduoja daigto bet minti, kuri stovi žmogui už daigtâ. Bet ar siaip ar taip imtûme, vis pasilieka teisinga, kad kalba visâ gîvenimâ suveda žmogaus sâmonêje. Arba kitaip pasâkiaus: Išmokdamas kalbêti, žmogus išmoksta suprasti gîvenimâ.

.....

Bet kalba atsliepieja ne vien ī mintis, bet ir ī pātīā prigimtī, ī kûnā. Joku kitu veikimu žmogus nemiklina taip labai savo dirgsniū ir smāgenū kaip kalbējimu. Tik kalbēdamas žmogus āmziū bēgije išaugino savo smāgenis tinkamomis mānīmui. Nuo to laiko, kaip žmogus pradējo kalbēti, — īra tai netoli 20 milionū metū, kaip tikrina išmintingiejie, — lig šiandien žmogaus smāgenis ir dirgsnis visiškai īra kitusios.

Tik apmāstīkime, koks pinklus dalīkas kalbējimas īra. Kūno prietaisuose kalbai randasi galējimas ir linkīmas īpatingām judējimui. Toliau vaikas išvīsta tēvū ir kitū lūpas ir veidus īpatingai judant, iš ko randasi su daug aplinkenībemis līgus paties lūpū ir veido judējimas. Tretias dalīkas īra balsai, kurie pasidāro burnoms taip judant. O jie vaiko išmokstami ir dāromi. Taip jau trīs dalīkai susideda vien tikriems kalbos balsāms tarti. O kiekvienas tū dalīkū jau be to labai painus īra. Bet vis tai dār nēra kalbējimas. Tām reikalinga dār īpatingos minties, kuri žodliu išreiškīama. Ta mintis turi sušaukti visus minētus trīs dalīkus savo tarnībai.

Ištikrūjū, norēdamas kalbēti, žmogus turi savo prigimtī šauniai būti miklīnes ir valdes. Todēl išmokēs prigimtajā kalbā, jis galēs lengviau ir kitā išmokti. Ir tuo jis dār daugiau išivaldīs savo smāgenis ir dirgnis. Iš ko jau ir matīti īra, kaip svarbu īra vienā ar antrā svetimā kalbā išmokti. Be abejonēs valdant auga ir jēgos valdīmui. Todēl kalbū pasimokinant ir žmogaus asmenībē auga. Jo mānīmas tvirtesniu tampa.

.....

Kaip be to svetimos kalbos pasimokinimas žmogui svarbus ĩra, pamatisime vėliau. SiŖson dār m̃azuma parinkime prie to, kaip žmogaus galibė auga kalb̃a vartojant. Paprastai mintis tik plaukia per žmogaus s̃amone. O gana dažnai jos apsireiŖkia zodiais, kaip tik kokios randasi. Taip neturėtũ bũti. Žmogui pridera mintiũ plaukim̃a valdĩti. Nėra tai lengva. Ir tik iŖkilusĩam tai gerai tepasiseka. Vienok kiekvienas žmogus, žinoma, ir kiekviena žmona g̃ali laikĩti nors — burña. Neleisti mintims isikũnĩti. NeiŖplepėti tai, kas atlekia. Žinotũ Ŗiaip visi žmonės pliauškiantiojo mintis. O tai tik jo — slaptibės. Todėl žmonės iŖtikro ir tĩli. Kad tai ir kaŖi-kaip sunku. Ir tũlas, — tũla vos iŖkesti g̃ali. Bet pr̃adijai tai jau ne menkas dalĩkas.

IŖlengvo taip stiprėja žmogaus valia. Ir su laiku jis iŖmoksta sulaikĩti ir mintiũ bėginėjim̃a arba l̃akstĩm̃a. O kalba t̃am buvo t̃arpininkė. Ji pagaliau tik nuo paties žmogaus o ne nuo kiekvienos minties priima paliepiña.

Bet giliau žiũrint, jos svarbumas dār didėja. Jau palĩginom kalbėjim̃a ĩ kit̃a žmogaus veikim̃a. Pastebėkime dabar ir skirtum̃a. Veikimas k̃ila iŖkraujo, kurs ṽaromas geismo, ĩ kurĩ mintis nusileido ir t̃apo jo siela. Taip daugiausiai veikime apsireiŖŖ geismas. Tokia ĩra Ŗios dienos žmoniũ bũtis. Ir tik iŖlengvo paprastas veikimais reiŖkiasi daugiau mintis.

Kalboje dalĩkas visai kitoks. Mintis veržiasi tiesiog apsireiŖŖti. Ir geismas, kraujas ir kũnas tik jos tarnĩbai Ŗaukiami. Kalboj todėl, aplamai imant,

.....

turi viršū mintis, jos klauso geismas, kraujas, kūnas. Mintis īra žmogaus prigimtīj augštiausia galībē. O jos virāvimas īra gīvenimo īstātīmo reikalaujamas. Todēl kalboje ir īra harmonē taip aiškiai regima.

Berods ne visumet kalbant visos tos jēgos sutaria. Gāli būti kalbama be jokio palinkimo, jokio jausmo, geismo. Tuomet kalba šalta. Bet gāli ji apsireikšti ir su labai dideliu jausmu ir geismingumu. Tuomet ji bus karšta, tarsi liepsnos blaškītūs. Kad beveik vien geismas vāro kalbēti, kalba ir bālsas skambēs žiauriai, nešvariai, kietai. Vieni kalbos žodiai ir balsai be jokiū mintiū skāmba tušti. Aiškiai numanīti, kad nēra žodiuose sielos. Taip kalba paukstiai, kurie išmoksta kelis žodius, ir beprotiai. Kad antraip vėl beveik vien mintis apsireiškia, kalba īra līg neturētū ji kūno.

Bet daugiausiai kalboj apsireiškia minēta tvarka. O tuo ir gražumas žmogaus apsireiškime kalboje. Vienok tas gražumas gāli dār tobulēti. Sveikas kūnas, sveikas, augintas kraujas, skleistūs linkimai, gīvi jausmai labai grožina kalbos skambūnā. Bet kuomet šviesi išmintis apsireiškia skaisčia mintimi ir visā skaidrintā, sveikā prigimtī sušaukia savo tarnībai, tuomet žmogaus kalba īra stabilas. Ji skāmba tarsi viso gīvenimo grožības ir slēpinius apreikšdama. Skāmba joje graudingumas ir džiaugsmas. Įra ji patios žmonijos galībēs reiškiniu.

Bet kaip visur gīvenime, taip ir šison īra. Kad kalba gāli būti tinkama tiek apreikšti, tad ji īra ir prietaisas visa-tai žādinti ir auginti. Taip meninin-

.....

kai-daininikai augina harmoningā apatiniūjū pri-
gimties laipsniū sutarimā. Bet sujudinantieji grozībē
tik tuomet tesiranda, kad menininkas tuo skambē-
jimu savo giliausiāji, Sviesū vidū apreiškia. O jeib
jām ir kiekvienām zmogui tai būtū gālīma, jis tu-
rētū saugoties kalbēti, kas nešvaru, bloga, pikta.
Tuomet nešvārios mintīs, purvini geismai negalēs
perlabai sukilti ir zmogaus vidū aptemdinti ir su-
velti. Berods biaurīai ir nekalbant, jie vidūje ga-
lētū augti, zmogui vis tokiu būdu mānant. Bet jām
tāriant ir mānant visumet tai, kas teisu, malonu,
grazu, visa-tai auga jo vidūje, ir nešvarumas turi
nīkti.

Dār daug reikētū pasakīti, kaip kalba dera
zmogaus pāzangai. Atsiminkime tik tai, kaip svarbi
ji īra draugijiniām gīvenimui. Kalba tše īra dalīkas
kitū pagālbai ir tarnībai sāvinties. Bet ir antraip
kitiems gēlbēti ir jīems patarnauti. Tik māstīkime
apie tai daugiau, kad šīson ir nieko nebeapasakīsime,
atsimindami to, kas jau pasakīta apie zmogaus ki-
limā, jām gīvenant seimoj, giminēj, tautoj.

Kalbos nebūtū be zmoniū draugāvimo. Zmo-
gus nekalbētū, kad jām nieks neatsilieptū. Gīmusi
īš savas - zinojimo, kalba tegalējo augt, zmonēms
draugījoj gīvenant. Kraujas īra vienībēs, gīminiš-
kumo zīmis, bet kalba tā vienībe ir gentīškumā vis
īšnaujo tvirtina.

Vienok ne tik īš zmoniū draugāvimo kalba auga
ir tobūlēja. Ji taisosi su paties zmogaus kilimu.
Rods dažnai tikīma, kad zmogus, turēdamas turtingā
īšaugintā kalbā, gālīs ir visaip, būtent gīvu būdu ir

.....

pilnai apsireikšti. O tai visai nēra teisibē. Tik tas zmogus tegāli tikrā kā ir geraipasakīti, kurs dvāsioje labai turtingas, kurs turi daug mintiū, jausmū, geismū, linkimū, bet vīrausiai gilaus iSmānīmo, galingo mānīmo, visokiū sumānīmū, daug augštos gīvībēs. Kits, kurio omenij¹²⁾ vien īra turtingos kalbos zodiū, gāli juos vīsus iŠberti, vienok nieko nepasakīti.

Kalba tesidāro iŠ vidaus lobio ir tik taip, kaip kraujas, prigimtis tai uzleidiā. Ji auga tik sulig dvejopais īstātīmais: su mānīmo augštumu, sāmonēs skaidrumu ir atitinkant kraujo, prigimties īpatībēms. Ir tik ī tā atsiziūrint, kalba tegāli būti sāmoningai auginama.

Kalbos tobūlumas neturētū būti ieškomas vien zodiū daugībēje. Jis randasi vīrausiai tame, kad kiekvienas zodis savīje turi mānīmo Šviesībēs, žibintos per ilgus āmžius. Šviesios iSminties zmogus teprivālo kalbēti, tuoj jo zodiai apreīškia, kad jie mānīmo visai prisisunke īra. Bet dvāsios vargužiui kalbant tuos patius zodius, jie krinta nuo jo lūpū, kaip kad jie būtu persunkūs.

Vienok īra jautiama, kad ir iŠkilusiojo zodlai tēra kibirkštīs to iSmānīmo, kurs jo sieloje Švietia. Ir gālima īsivaizduoti, koks būtū tas jo mānīmo teikimas, kad jis be zodiū klausītojo sielai tiesiog apsireikštū. Siela turētū pasiekti sielā. Bet tuo tārpu tai tēra keliū īpatiai jausmingū zmoniū geidimas. Ir tik retai teatsitinka, kad zmonēs pilnai iSmāno kito

¹²⁾ Omenis = maž-daug ir atmintis.

mintis, kitojo sielos apsisākimus ir be zodiū, kad taip siela teikiasi sielai.

Todėl mūsų amžiuje kalba labai reikalinga. Ir ji kaip kraujas turi būti auginama, jeib žmogus galėtų ja auklėtis. Tai berods išksta ir be žmonių žinios ir noro. Ir todėl kalba bei kraujas yra geresniu liūdininku tautos praeities negu visi rąstai. Tik reikia jų liūdinimā išmaniti. Žiūrint į Lietuvių kalbā ir kraujā, gālima spėti, jog tše kartā aiški žmoniškumo šviesa turi būti apsireiškusī. Nuostabus jau kalbos ūgis, turtingas visokiais pavidalais, kurie stovi gražiame atsišaukime į viens kitā. Be to yra ir ko smulkiusiems mintiū ir jausmū skirtumāms išreikšti. Be abejonės buvo sąmonė labai šviesi ir skaidri, iš kurios ta kalba augo. O jos balsū gražumas reiškia, jog kraujas, kuriuo ji tarpo, turi būti buves pilnas židintio sveikumo. Vienok tas laikas senai praėjes. Amžiai, apie kuriuos historė pāsakoja, stovi jau šiapus to laiko. Žodiai gilesnio turinio jau skiriasi vien balsais, nebe mintimis, iš kurios jie gimė.

Priezastis tām be abejonės turi vīriausiai būti tame randama, kad vėlesnės Lietuvių kartos nesi-stengė dvāsioje kilti. Todėl kraujas bei kalba apsi-niukė. Tauta apmirė.

Pagaliau vienā dalikā reikia nors minėti. Mātėme, kokio svarbumo kalba yra žmogaus pažangai. Kalboj atsispindi daugiau kaip kitame - kame žmogaus kilimas. Kalba pasidāro pažangos vaisiū indu. Ir ji todėl jau gāli derėti daugiau kaip kitkas žmogaus pažangai. Bet aišku, kad kalbū įvairumas labai daugina evolūcės ākstinus, kurie kalboj randasi.

Ir todēl kitā kalbā išmukti žmogui labai naudinga. Suprantamas dalikas tik tuomet, kad jis savo kalbā ĩra pilnai naudojes vidūje praturtēti ir savo turtā kitū gerui apreikšti. Kitā kalbā išmokdamas, žmogus pa-pranta dār geriau savo dirgsnis valditi, bet, kas daug svarbiau, jis dār tvirtiau vaizduoja savo mintis, ge-riau jas suvaldo, kartu ir savo geismus, sāvinas mintinī kitos tautos turtā. O pats tardamas, svetima kalba savo vidaus lobī visai kitaip parodo. Su kita kalba jis savo vidaus tarsi kitā klētī atrakina.

**Kraujo
sudėjimo
reikšmė**

Iš to, kas patlab pasakīta, jau tur-bāt numanu, kaip kalbū ir tautū ĩvairumas dera žmonėms iškilti. Bet nēra šis ĩvairumas toks, kurs tiktai kartais gāli vienām ir antrām tapti naudingu. Kaip jau sakiau, evolūcē pati sau prirengia ākstinus. Tautos ĩra t i t i a išaugusios, jeib žmonijos pāžangai tarnautū. Ir jos veikia ĩvairiausiu būdu viena ĩ kitā, apreikšdamos sāvō jėgas, savo galības ir tuo savo kilimo augštumā, ir žigiu žādindamos ar slopin-damos kitū tautū gīvibe. Tarp visū tū intakū ži-miausios ĩra kraujo ir kalbū veikimai prieš viens kitā.

Visi tie veikimai galūtiniai dera tām, kad visos tautos pirma pajustū, toliau numanītū ir pagaliau iš-manītū žmonijos vienībe. Tik tuo tārpu, kad nors derētū tautū sântikiai žmoniškumui sukelti! Bet ir tai lig dār neįviksta. Ipatiai tautū kraujo susidėjimas rodos visai kã-kitā gamina.